

NIKOLINA MILETIĆ — MARIJA PERIĆ ŠORMAZ

ZAKOPAJMO RATNU SJEKIRU: FRAZEMI ZA VRIJEME RATA U UKRAJINI U HRVATSKIM I NJEMAČKIM NOVINSKIM ČLANCIMA

COBISS: 1.01

HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.32.1.08

Zakopljimo bojno sekiro: frazemi v času vojne v Ukrajini v hrvaških in nemških časopisnih člankih

V prispevku je poudarek na evalvativnih frazemih v hrvaških in nemških spletnih časopisnih člankih, objavljenih marca 2022, neposredno po ruski invaziji na Ukrajino. Cilj raziskave je pojasniti evalvativno funkcijo frazemov v hrvaškem in nemškem jeziku ter ugotoviti medjezi-kovne podobnosti in razlike. Rezultati analize kažejo, da v obeh korpusih prevladujeta kate-goriji (ne)spodobnost in (ne)odločnost. Novinarji kritično analizirajo vojna dogajanja, ocenjujejo njihovo uspešnost ali neuspešnost ter vrednotijo kompetence vodilnih politikov, vključno z njihovo odločnostjo, previdnostjo in zanesljivostjo pri upravljanju vojnih razmer. Evalvativna kategorija (ne)resničnost je pogosteje tematizirana v hrvaškem korpusu, saj se kot družbeni vrednoti poudarjata iskrenost in transparentnost. V nemškem korpusu se pogosteje pojavlja evalvativna kategorija (ne)etičnost, iz česar je mogoče sklepati, da se v nemški družbi moral-nost politikov bolj ceni.

Ključne besede: frazem, evalvacija, evalvativna kategorija sodba, časopisni korpus, vojna v Ukrajini

Burying the Hatchet: Phrasemes During the War in Ukraine in Croatian and German Newspaper Articles

This article focuses on evaluative phrasemes in Croatian and German online newspaper articles published in March 2022, shortly after the Russian invasion of Ukraine. The study clarifies the evaluative function of phrasemes in Croatian and German and identifies inter-lingual similarities and differences. The results of the analysis indicate that the categories of (in)capable and (un)reliable predominate in both corpora. Journalists critically analyze wartime events by assessing their success or failure and by evaluating the competences of leading politicians, including their decisiveness, caution, and reliability in managing war-time situations. The evaluative category of (dis)honest is addressed more frequently in the Croatian corpus because sincerity and transparency are emphasized as social values. In the German corpus, the evaluative category of (un)ethical occurs more frequently, suggesting that moral integrity of politicians is more highly valued in German society.

Keywords: phraseme, evaluation, evaluative category judgement, newspaper corpus, war in Ukraine

Nikolina Miletić ■ Sveučilište u Zadru, Odjel za germanistiku ■ nmiletic2@unizd.hr ■

 <https://orcid.org/0000-0002-3781-4820>

Marija Perić Šormaz ■ Sveučilište u Zadru, Odjel za germanistiku ■ mperic5@unizd.hr ■

 <https://orcid.org/0000-0002-2316-6797>

1 UVOD

Frazemi su česta pojava u komunikaciji, oglašavanju, tiskanim i elektroničkim medijima te književnosti. Često nam olakšavaju komunikaciju, karakteriziraju osobe, definiraju društvene odnose te naglašavaju emocije. Istraživanja frazema u različitim su diskursima izuzetno zanimljiva jer posjeduju posebna semantička svojstva. S jedne strane mogu prenositi sadržaje znanja u sažetom obliku, dok s druge strane mogu zamagliti iskaze. Odabrane aspekte stavljaju u prvi plan, dok druge zanemaruju, slikovito ilustrirajući ono o čemu se govori te time izazivaju emocije (usp. Sulikowska 2020: 139; Zenderowska-Korpus 2020: 18).

Ovaj rad sadrži šest dijelova. Nakon kratkog uvoda slijedi teorijski pregled frazeologije, frazema i evaluacije. Potom je prikazana metodologija istraživanja koju slijedi analiza hrvatskog i njemačkog novinskog korpusa. Nakon detaljne analize evaluativnih frazema nalazi se rasprava, u kojoj se podrobnije objašnjavaju dobiveni rezultati analize. U zaključku su kontrastivno prikazane međujezične sličnosti i razlike u upotrebi frazema te ograničenja istraživanja i prijedlozi daljnjih potrebnih istraživanja.

2 KRATKI TEORIJSKI PREGLED

Unatoč početnim terminološkim izazovima, u suvremenoj frazeologiji postoji opće prihvaćeno suglasje u definiranju frazema, uzimajući u obzir tri ključne karakteristike: polileksikalnost, stabilnost i moguću idiomatičnost (usp. Burger et al. 2007; Burger 2015; Fleischer 1997; Palm 1995; Ptashnyk 2009; Wotjak 1992; Sulikowska 2019). Te karakteristike služe za razlikovanje frazema od ostalih jezičnih jedinica, gdje se polileksične i stabilne sveze riječi naziva frazemima u širem smislu, dok se polileksične, stabilne i idiomatične sveze riječi smatraju frazemima u užem smislu (idiomima).

Polileksikalnost označava da se frazem sastoji od najmanje dvije riječi. Stabilnost (Fleischer 1997), poznata i kao fiksiranost (Thun 1978) te kohezija (Gréciano 1983), proizlazi iz činjenice da su komponente i značenje frazema (manje ili više) fiksni, stabilni i nepromjenjivi. Stabilnost je složena karakteristika frazema koja se može opisati iz najmanje dvije perspektive – strukturne i psiholingvističke (usp. Burger 2015: 15–29). Struktura je frazema dosta čvrsta, njezine sastavnice nisu uvijek zamjenjive te je njihova mogućnost kombinacija ograničena na razini sintagme. Iz psiholingvističke perspektive stabilnost označava pamćenje i dohvaćanje frazema kao cjeline, tj. ne pamtimo frazem riječ po riječ već kao svezu riječi. U tom su kontekstu vrlo zanimljive varijante i modifikacije frazema. Varijante frazema mogu biti morfosintaktičke i leksične, s time da se značenje frazema ne mijenja. Kod frazemskih je varijanti ključno da zadovoljavaju određene kriterije, kao

što su: očuvanje značenja, prisutnost barem jedne zajedničke komponente, sličnu sintaktičku strukturu s eventualnim manjim promjenama te identično konotativno značenje (usp. Menac 2007: 72; Fink 1993: 66; Kovačević 2012: 82).

Za razliku od varijanti, kod modifikacije frazema dolazi do promjene značenja samog frazema kako bi se frazem prilagodio određenoj vrsti teksta (usp. Burger 2015: 26). Značajka idiomatičnost odnosi se na semantički aspekt i znači da se frazeološko značenje ne može izvesti iz slobodnih značenja njegovih sastavnica (usp. Palm 1995: 9). Prema stupnju idiomatičnosti frazeme dijelimo na potpuno idiomatične, djelomično idiomatične te na neidiomatične. Potpuno idiomatični frazemi su oni kojima su sve komponente semantički transformirane, djelomično idiomatični frazemi su oni u kojima su neke komponente semantički transformirane, dok ostale zadržavaju svoje izvorno značenje, a neidiomatični frazemi su oni kojima sve sastavnice zadržavaju svoje izvorno značenje.

Mnogi istraživači dodaju i druge frazeološke karakteristike poput leksikalizacije, reproduktivnosti, jedinstvenih komponenti, motiviranosti, slikovitosti, semantičke dodane vrijednosti, koje se ili podudaraju s osnovnim frazeološkim karakteristikama ili predstavljaju različite aspekte složenosti frazema (usp. Sulikowska 2019: 29). Od dodatnih će se značajki u ovome radu objasniti i istražiti idiomatičnost frazema. Frazemi čine središnje područje frazeologije i frazeoloških istraživanja (usp. Melčuk 2012: 37). Tipični frazemi imaju dva značenja: izravno/doslovno i idiomatsko/figurativno (usp. Lapinskas 2013: 115). Između idiomatskog i doslovnog značenja može postojati veza koja je gotovo uvijek povezana sa slikom ili idejom koja nam pomaže prepoznati i razumjeti frazeološko značenje, a te se slike usvajaju iz najrazličitijih područja ljudskoga života (usp. Valenčič Arh 2016: 134).

Frazemi mogu imati različite funkcije u tekstnim vrstama. Jedna je od ključnih funkcija nominacija kojom se označavaju živa bića, radnje, procesi, stanja i svojstva. No, nominacija nije čisto referiranje na nekoga ili nešto već ima i konotativni karakter. Pri nominaciji dolazi do izražaja i sam stav osobe koja koristi taj frazem (usp. Lapinskas 2013: 177). Frazemi mogu imati i intenzivirajuću funkciju kojom se nešto želi naglasiti odnosno istaknuti. U novinskom se diskursu frazemi često koriste kako bi se određene osobe i njihovi postupci evaluirali, kako bi izazvali kod čitatelja pozitivne ili negativne emocije, kako bi se podržala argumentacija kroz njihovu slikovitost i jasnoću, kako bi se ublažile ili čak manipulirale neke činjenice (usp. Miletić 2024: 50).

Pojam evaluacije još 1972. godine koristi William Labov i definira ga kao sredstva koja pripovjedač koristi kako bi naznačio bit narativa, tj. zašto je nešto ispričano i što se time želi postići. Evaluativnim se elementima tako obogaćuje narativ (usp. Labov 1972: 207 prema Chen 2004: 676). Thompson i Hunston (2003: 5) evaluaciju definiraju kao široki pojam za izražavanje stava, stajališta ili osjećaja prema onome o čemu se govori.

Kako bi se provela analiza fenomena mišljenja govornika uvodi se novi okvir evaluacije kao alternativa i sinteza postojećih pristupa (usp. Bednarek 2006: 3). Labov dijeli evaluativna jezična sredstva u četiri kategorije: (1) pojačivači (pojačavanje i intenzifikacija diskursa, npr. ponavljanje), (2) komparatori (evaluativno uspoređivanje s nečim što se moglo dogoditi, a nije), (3) korelativi (spajanje dvaju događaja koji su se stvarno dogodili u jednu nezavisnu rečenicu) i (4) eksplikativi¹ (objašnjenje zašto ili kako se nešto dogodilo, koristeći veznike) (usp. Labov 1972: 207 prema Chen 2004: 676). Bednarek (2006: 3) navodi sljedeće evaluativne parametre prema kojima govornici procjenjuju aspekte svijeta kao nešto: (1) dobro ili loše (parametar emotivnosti), (2) važno ili nevažno (parametar važnosti), (3) očekivano ili neočekivano (parametar očekivanosti), (4) razumljivo ili nerazumljivo (parametar razumljivosti), (5) (ne)moguće ili (ne)potrebno (parametar mogućnosti/nužnosti) te (6) originalno ili lažno (parametar pouzdanosti).

Evaluaciju je moguće pronaći na svim jezičnim razinama: (1) na fonološkoj razini (npr. prozodijska obilježja poput intonacije i raspona visine tona kao oznaka za ironiju), (2) na morfološkoj razini (npr. raznim evaluativnim prefiksima i sufiksima), (3) na leksičkoj razini (npr. korištenjem različitih riječi ili izraza koji izražavaju evaluaciju), (4) na sintaktičkoj razini (npr. modalnost, promjena uobičajenog reda riječi), (5) na semantičkoj razini (evaluativno značenje riječi i izraza bez konteksta kao i pragmlingvistička evaluacija ovisna o kontekstu upotrebe riječi i izraza) (usp. Alba-Juez – Thompson 2014: 10–11).

Jedna od poznatijih teorija evaluacije, prema kojoj će se provesti i analiza u ovome radu, evaluacijska je teorija Martina i Whitea (2005). Prema njihovoj teoriji evaluacija se dijeli na stav, sudjelovanje i gradaciju.² Kategorija stava odnosi se na naše osjećaje, emocionalne reakcije, prosudu nečijeg ponašanja i evaluaciju stvari, kategorija sudjelovanja bavi se pronalaženjem stavova i igrom glasova oko mišljenja u diskursu, a kategorija gradacije odnosi se na stupnjevanje, pri čemu se osjećaji pojačavaju, a kategorije zamagljuju (usp. Martin – White 2005: 34). Kategorija se stava nadalje dijeli na afekt, sud i procjenu,³ a naglasak će u ovome radu biti stavljen na kategoriju suda. Kategorija suda odnosi se na stavove prema ljudima i načinu na koji se ponašaju te se tako razlikuju sudovi koji se bave društvenim ugledom i onima usmjerenima na društvene sankcije. Sud društvenog ugleda definiraju kategorije normalnost, sposobnost i odlučnost, koje se kontroliraju u usmenoj kulturi, čavrljanjem, ogovaranjem, humorom. Sud usmjeren na društvene sankcije odnosi se na kategorije istinitosti i etičnosti te je takav sud češće kodificiran u pisanom obliku, kao dekreti, pravila, propisi i zakoni o tome kako se ponašati pod nadzorom crkve i države (usp. Martin – White 2005: 52–54). Martin i White (2005: 53) navode okvirne pozitivne i negativne pridjeve kojima se može okarakterizirati kategorija suda (v. fusnote 4, 5, 6, 7, 8).

1 Engleska terminologija: (1) *intensifiers*, (2) *comparators*, (3) *correlatives*, (4) *explicatives*.

2 Engleska terminologija: *attitude, engagement, graduation*.

3 Engleska terminologija: *affect, judgement, appreciation*.

3 KORPUS I METODOLOGIJA

U ovome je radu naglasak stavljen na evaluativne frazeme u hrvatskim i njemačkim internetskim novinskim člancima objavljenima u ožujku 2022. godine, netom nakon ruske invazije na Ukrajinu. Korpus čine novinske rubrike unutarnja i vanjska politika iz hrvatske novine *Večernji list* te njemačke novine *Der Spiegel*. Obje novine redovito izvještavaju o unutarnjopolitičkim i vanjskopolitičkim temama, uključujući ratna zbivanja, te imaju dostupnu arhivu za pretraživanje članaka po datumima. U ožujku 2022. godine novinski članci obiluju evaluacijom te se na različite načine prenosi ratna zbivanja u Ukrajini, posljedice koje se osjećaju u ostatku svijeta te odluke i djelovanje vodećih političara. Cilj je ovog istraživanja razjasniti evaluativnu funkciju frazema u hrvatskom i njemačkom jeziku te utvrditi međujezične sličnosti i razlike. Koje se vrste frazema, s obzirom na stupanj njihove idiomatičnosti, pojavljuju u hrvatskom i njemačkom korpusu? Tko koristi frazem i u kojem dijelu teksta se on nalazi? Kojim evaluativnim kategorijama pripadaju pronađeni frazemi te ima li razlike među jezicima?

Za potrebe su ovog istraživanja ručno izvučeni svi novinski članci iz *Večernjeg lista* i *Der Spiegel*a koji tematiziraju ratna zbivanja, a potom su, detaljnim čitanjem korpusa, identificirani svi u njima upotrijebljeni frazemi. Svi su tako identificirani izrazi potom sustavno provjereni u relevantnim frazeološkim rječnicima hrvatskoga i njemačkoga jezika kako bi se potvrdio njihov status idiomatskih jedinica. Pronađenim frazemima određene su funkcije: evaluacija, emocija, intenzifikacija, eufemizam te ironija / humor. Analiza evaluativnih frazema ponajprije obuhvaća određivanje njihove idiomatičnosti. Usporedbom značenja konstitutivnih komponenti frazema sa značenjem same frazeološke cjeline utvrđeno je je li pojedini frazem potpuno ili djelomično idiomatičan. Nadalje, određeno je tko koristi frazem i u kojem dijelu teksta se on nalazi. Razlikuje se novinarovo direktno korištenje frazema ili prenošenje riječi političara i drugih direktnim i indirektnim citatima. Također se određuje i nalazi li se frazem u naslovu, podnaslovu, početku, sredini ili kraju novinskog članka. Idući korak analize obuhvaća određivanje evaluacije prema Martinu i Whiteu (2005), tj. prema evaluacijskoj se teoriji suda utvrđuje procjenjuje li frazem nešto ili nekoga kao (ne)obično,⁴ (ne)spособno,⁵

4 Martin i White (2005: 53) navode sljedeće pridjeve za kategoriju (*Ne*)običnost: (+) *lucky, fortunate, charmed, normal, natural, familiar, cool, stable, predictable, in, fashionable, avant garde, celebrated, unsung*, (–) *unlucky, hapless, star-crossed, odd, peculiar, eccentric, erratic, unpredictable, dated, daggy, retrograde, obscure, also-ran*.

5 Martin i White (2005: 53) navode sljedeće pridjeve za kategoriju (ne)spособnost: (+) *powerful, vigorous, robust, sound, healthy, fit, adult, mature, experienced, witty, humorous, droll, insightful, clever, gifted, balanced, together, sane, sensible, expert, shrewd, literate, educated, learned, competent, accomplished, successful, productive*, (–) *mild, weak, whimpy, unsound, sick, crippled, immature, childish, helpless, dull, dreary, grave, slow, stupid, thick, flaky, neurotic, insane, naive, inexperienced, foolish, illiterate, uneducated, ignorant, incompetent, unaccomplished, unsuccessful, unproductive*.

(ne)odlučno,⁶ (ne)istinito⁷ ili (ne)etično.⁸ Pripadnost evaluativnoj kategoriji utvrđuje se na temelju značenja frazema te njegove uporabe u kontekstu danog primjera.

4 ANALIZA

U ožujku 2022. godine u *Večernjem* je listu objavljeno 1278 članaka, u kojima je pronađeno 353 frazema. Frazemi su većinski potpuno idiomatični (94,1 %), a samo 5,9 % frazema je djelomično idiomatično. Većina se frazema nalazi u sredini članka (82,4 %), potom u naslovu (9,4 %), na početku (5,9 %), na kraju (1,5 %) te u podnaslovu (0,8 %). Najviše se frazema nalazi u direktnom citatu (45,3 %), potom ih koristi novinar (38,8 %), a najmanje ih je u indirektnim citatima (15,9 %).

U njemačkoj novini *Der Spiegel* objavljeno je 1524 članka, u kojima je pronađeno 737 frazema. Većina je frazema potpuno idiomatična (98,1 %), a samo 1,9 % frazema je djelomično idiomatično. Frazemi se nalaze većinski u sredini članka (72,3 %), ostali se frazemi nalaze u podnaslovima (9,8 %), na početku (8,6 %), na kraju (7,3 %), u naslovima (1,1 %) te u opisu slike (0,9 %). Frazeme najčešće koristi novinar (60 %), a ostali su raspoređeni u direktnim (24,5 %) i indirektnim citatima (15,5 %).

195 hrvatskih i 165 njemačkih evaluativnih frazema analizirano je prema evaluacijskoj kategoriji suda Martina i Whitea (2005). U oba jezika prevladava kategorija (ne)sposobnost – 36,5 % hrvatskih i 45,2 % njemačkih frazema. Druga najzastupljenija kategorija u oba je jezika (ne)odlučnost s 22,3 % hrvatskih frazema i 23,2 % njemačkih frazema. U hrvatskom potom slijedi kategorija (ne)istinitost s 21,8 % te (ne)etičnost s 14,7 %. U njemačkom su te kategorije obrnute – (ne)etičnost je zastupljena s 19,2 %, a (ne)istinitost s 9 %. Najmanje zastupljena kategorija u oba je korpusa (ne)običnost, u hrvatskom s 4,7 %, a u njemačkom sa 3,4 %. U nastavku će se prikazati po jedan primjer iz svakog jezika za navedene evaluativne kategorije.

6 Martin i White (2005: 53) navode sljedeće pridjeve za kategoriju (ne)odlučnost: *plucky, brave, heroic, cautious, wary, patient, careful, thorough, meticulous, tireless, persevering, resolute, reliable, dependable, faithful, loyal, constant, flexible, adaptable, accommodating*, (–) *timid, cowardly, gutless, rash, impatient, impetuous, hasty, capricious, reckless, weak, distracted, despondent, unreliable, undependable, unfaithful, disloyal, inconstant, stubborn, obstinate, wilful*.

7 Martin i White (2005: 53) navode sljedeće pridjeve za kategoriju (ne)iskrenost: (+) *truthful, honest, credible, frank, candid, direct, discrete, tactful*, (–) *dishonest, deceitful, lying, deceptive, manipulative, devious, blunt, blabbermouth*.

8 Martin i White (2005: 53) navode sljedeće pridjeve za kategoriju (ne)etičnost: (+) *good, moral, ethical, law abiding, fair, just, sensitive, kind, caring, unassuming, modest, humble, polite, respectful, reverent, altruistic, generous, charitable*, (–) *bad, immoral, evil, corrupt, unfair, unjust, insensitive, mean, cruel, vain, snobby, arrogant, rude, discourteous, irreverent, selfish, greedy, avaricious*.

4.1 Kategorija (ne)običnost

- [1] Isto tako, potrebno je detaljno pregledati sva skloništa u velikim gradovima i biti spreman ako situacija izmakne kontroli. To su procesi koje je dobro raditi svakih 5-10 godina bez obzira na rat. Ali mi u ovom trenutku ne znamo hoće li neka **usijana glava** odlučiti baciti atomsku bombu.⁹

Ante Kotromanović, bivši ministar obrane RH, u intervjuu za Večernji list koristi frazem *usijana glava* kako bi evaluirao vodeće političare i njihove postupke. Sam frazem *usijana glava* ima značenje „glava puna ludih zamisli“ te „zanesenjak, fanatik, čovjek koji srlja u opasnosti“ (Menac et al. 2014: 148). Evaluativna kategorija kojoj pripada ovaj frazem jest (ne)običnost, budući da su vodeći političari u ovom kontekstu ocijenjeni kao ekscentrični i neuravnoteženi zbog prijetnji upotrebom atomske bombe u ratnoj situaciji, što bi moglo izazvati treći svjetski rat s ozbiljnim posljedicama.

- [2] Schäuble hält die Kritik des ukrainischen Präsidenten Wolodymyr Selenskyj an der Rolle der Deutschen für zu einfach. »Trotzdem kommt einem Selenskyjs Argumentation zu simpel vor.« Bei den Deutschen habe nicht nur der Handel, sondern mindestens genauso die realpolitische Einsicht eine Rolle gespielt: »Russland ist **der große Elefant im Raum**. Selbst wenn wir nichts mit ihm zu tun haben wollen: Ignorieren oder gar aus Europa herausdrängen können wir ihn nicht.«¹⁰

U primjeru 2 nalazi se frazem *der große Elefant im Raum*. U direktnom citatu bivši predsjednik Bundestaga Wolfgang Schäuble Rusiju naziva velikim slonom u prostoru jer se ponaša nespretno, grubo i taktički neosjetljivo (usp. Duden RW 2013: 185). Iako europske zemlje ne žele surađivati s Rusijom zbog njenih postupaka i pozicije ne mogu je ni ignorirati niti potpuno izbaciti iz Europe. Frazem pripada evaluativnoj kategoriji (ne)običnost jer su postupci Rusije nepredvidljivi.

4.2 Kategorija (ne)sposobnost

- [3] Vladimir Vladimirovič u jednom je u pravu: sankcije koje su Rusiji objavile EU i SAD ravne su objavi rata. Osmišljene su da Rusiju vrlo brzo **bace na koljena** i u ekonomskom smislu to je samo pitanje trenutka – u sljedećih nekoliko dana Rusija će se naći u tehničkom bankrotu, jer neće moći plaćati svoje dospjele financijske obveze.¹¹

U evaluacijskoj se kategoriji (ne)sposobnost nalazi frazem *baciti na koljena koga*, što sa značenjem „upropastiti koga, što, pobijediti koga, što, dovesti koga, što do

9 URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/kotromanovic-hrvatska-sada-mora-reagirati-putin-nece-stati-dok-dnjepar-ne-postane-granica-1568037>.

10 URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/wolfgang-schaeuble-spricht-sich-fuer-stopp-russischer-gas-importe-aus-a-a97849f9-fa82-417c-8d21-1fd9c2983503>.

11 URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/europa-nema-odrzivu-alternativu- -kao-sto-je-nije-imala-ni-1-rujna-1939-1569667>.

sloma (predaje)“ (Menac et al. 2014: 226). Novinar evaluira sankcije Europske Unije i SAD-a uvedene protiv Rusije kao vrlo uspješne jer će njima oslabiti rusko gospodarstvo, tj. prisilit će Rusiju da se podredi zahtjevima i posustane pod pritiskom čime bi doprinijeli bržem okončavanju ruske invazije.

- [4] Russland hatte am Donnerstag einen völkerrechtswidrigen Angriffskrieg auf die Ukraine begonnen – die Offensive **geriet** allerdings rasch **ins Stocken**.¹²

U primjeru 4 novinar evaluira ruski napad na Ukrajinu kao neuspješan i pritom koristi frazem *ins Stocken kommen / geraten* koji označava stagnaciju odnosno nenapredovanje (usp. Duden RW 2013: 719). Frazem pripada evaluativnoj kategoriji (ne)spodobnost jer je invazija neučinkovita. U ovome se primjeru također ističe i evaluacija Rusije kao neetične u pridjevu *völkerrechtswidrig* jer je napad na Ukrajinu protivan građanskom pravu na slobodu.

4.3 Kategorija (ne)odlučnost

- [5] Dosta je to zanimljiva izjava, no ukrajinska vojska nije to potvrdila. Lukašenko će, po meni, biti jako oprezan jer nitko ne zna kako će završiti ovaj sukob. Dakle, **neće ići grlom u jagode**, zna da je ova agresija ujedinila zapadni svijet, NATO i EU su ojačani. Pitanje je i koliko će dugo Putin biti na čelu Rusije, jer njegovim padom bi se sve promijenilo - kaže.¹³

Frazem *grlom u jagode* [srljati i sl.] u primjeru 5 koristi se za evaluaciju u kategoriji (ne)odlučnost zbog značenja „olako, nespremno, bez priprema, neozbiljno, nepromišljeno [srljati i sl.]“ (Menac et al. 2014: 162). Vojni analitičar argumentira postupke bjeloruskog predsjednika Lukašenka te tvrdi kako će on biti oprezan u svojim postupcima odnosno da neće prenatgiti s odlukama koje bi mogle imati teške posljedice za Bjelorusiju. Osim pozitivne evaluacije Lukašenka u primjeru se nalazi i pozitivna evaluacija zapada, NATO-a i Europske Unije kao odlučne u okončavanju sukoba. Naglašava se i njihova sposobnost i snaga kojom djeluju.

- [6] Schon vor der Verkündung der Entscheidungen hatte der Vorsitzende Richter Michael Huschens gesagt, der Verfassungsschutz sei ein »Frühwarnsystem«. »Wenn man ein Erdreich hat, das nach Öl riecht, kann man Probebohrungen vornehmen«, sagte er. Eine wehrhafte Demokratie dürfe nicht warten, **bis das Kind in den Brunnen gefallen sei**.¹⁴

Predsjedavajući sudac Michael Huschens u primjeru 6 komentira ulogu Ureda za zaštitu Ustava i važnost ranog upozoravanja za sigurnost demokracije. Ured za zaštitu

12 URL: <https://www.spiegel.de/politik/ukraine-krieg-belarussische-truppen-laut-kiewer-parlament-in-ukraine-ingedrungen-a-61a233ce-fbee-49dd-a9e4-502d4925fd06>.

13 URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/kotromanovic-pitanje-je-koliko-ce-dugo-putin-biti-na-celu-rusije-njegovim-padom-bi-se-sve-promijenilo-1572610>.

14 URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/afd-verfassungsschutz-darf-gesamte-partei-als-rechtsextremismus-verdachtsfall-einstufen-a-be75e485-5156-4ca1-9985-3e168c0b2b90>.

Ustava namijenjen je ranom otkrivanju potencijalnih prijetnji demokraciji – potrebno je rano djelovanje kako bi se spriječile potencijalne prijetnje. Frazem *das Kind ist in den Brunnen gefallen* označava da se dogodilo nešto što se moglo izbjeći pravovremenim mjerama opreza (usp. Duden RW 2013: 138). Njime se prikazuje kako je potrebno brže i odlučnije djelovati kako ne bi bilo prekasno i kako ne bi došlo do većih posljedica, tj. kako se ne bi pokolebala stabilnost i sigurnost demokracije. Pritom se frazem nalazi u kategoriji (ne)odlučnost.

4.4 Kategorija (ne)istinitost

[7] Igraju li Izrael i Turska s ‘figom u džepu’ i zašto nisu osudili Rusiju? Odgovor je sada jasan.¹⁵

U naslovu se članka nalazi frazem *s figom u džepu*. Značenje frazema je „neiskreno, sa skrivenim namjerama“ (Menac et al. 2014: 124) te frazem pripada evaluativnoj kategoriji (ne)istinitost jer se sumnja u transparentnost nečijeg djelovanja. Novinar frazedom evaluira države Izrael i Tursku kao manipulativne i lukave jer se sugerira da skrivaju nešto odnosno da njihova suzdržanost u osudi Rusije implicira neku vrstu političke taktike.

[8] Merz kommt in seinem Gastbeitrag zu dem Schluss, man »müsse sich eingestehen, dass wir uns geirrt haben«. Putin habe »uns über Jahre **in die Irre** und **an der Nase herumgeführt**, begleitet von einem Netzwerk deutscher Unternehmer und Politiker, die ihren Verstand dem Geldverdienenden untergeordnet haben, bis hin zu einem ehemaligen Bundeskanzler, der in diesen Tagen den letzten Rest seines Anstandes verliert.«¹⁶

Predsjednik političke stranke CDU Friedrich Merz tvrdi kako je ruski predsjednik Putin Nijemce godinama obmanjivao i zavaravao. Pritom koristi dva frazema *jmdn. in die Irre führen / locken* i *jmdn. an der Nase herumführen* koji označavaju dovođenje nekoga na krivi put odnosno zavaravanje nekoga (usp. Duden RW 2013: 380, 528). Oba frazema pripadaju kategoriji (ne)istinitost jer tematiziraju manipulativnost Vladimira Putina. Merz spominje i mrežu njemačkih poduzetnika i političara koji su navodno žrtvovali svoju moralna načela kako bi zaradili novac te ih evaluira kao nemoralne i neetične.

4.5 Kategorija (ne)etičnost

[9] “Riječi su važne u doba rata. Svjedoci smo masovne propagande i dezinformacija o sramotnom napadu na slobodnu i neovisnu zemlju. Nećemo dopustiti apologetima Kremlja da sipaju svoje toksične laži koje opravdavaju Putinov rat i da **siju sjeme podjela** u našoj Uniji”, izjavila je predsjednica Komisije Ursula von der Leyen.¹⁷

15 URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/igraju-li-izrael-i-turska-s-figom-u-dzepu-i-zasto-nisu-osudili-rusiju-odgovor-je-sada-jasan-1567857>.

16 URL: <https://www.spiegel.de/politik/friedrich-merz-der-cdu-vorsitzende-nennt-bundeswehr-eine-in-grossen-teilen-dysfunktionale-armee-a-563f664b-b9a7-45c7-a573-63f28fcea2df>.

17 URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/sire-rusku-propagandu-hrvatska-provodi-zabranu-emitiranja-russia-today-i-sputnika-1567824>.

U primjeru 9 nalazi se frazem *sijati sjeme podjela* koji je modifikacija frazema *posijati / sijati (ubaciti / ubacivati i sl.) sjeme razdora među koga (u što)*. Značenje je frazema „izazvati / izazivati neprijateljstvo (mržnju) među kim, unijeti / unositi razdor (neslogu) među koga“ (Menac et al. 2014: 534) te iz toga proizlazi evaluativna kategorija (ne)etičnost. U direktnom citatu predsjednica Komisije Ursula von der Leyen osuđuje ponašanje apologeta Kremlja koji šire toksične laži i opravdavaju ruski napad na Ukrajinu i time ih evaluira kao nemoralne i korumpirane. Naglašava kako je važno ne dopustiti da te laži podijele Europsku Uniju.

[10] Es war eine Aussage, die man nur als Aufforderung zum »regime change« in Moskau verstehen konnte. Nun ist es immer wünschenswert, wenn ein Diktator verschwindet – zumal einer, dem so viel **Blut an den Händen klebt** wie Putin. Aber Biden spricht nicht als Privatmensch. Sind seine Worte ernst gemeint, schließen sich sofort eine Reihe komplizierter Fragen an: Können die USA noch Verhandlungen mit einem Mann führen, der von der Macht verdrängt werden soll?¹⁸

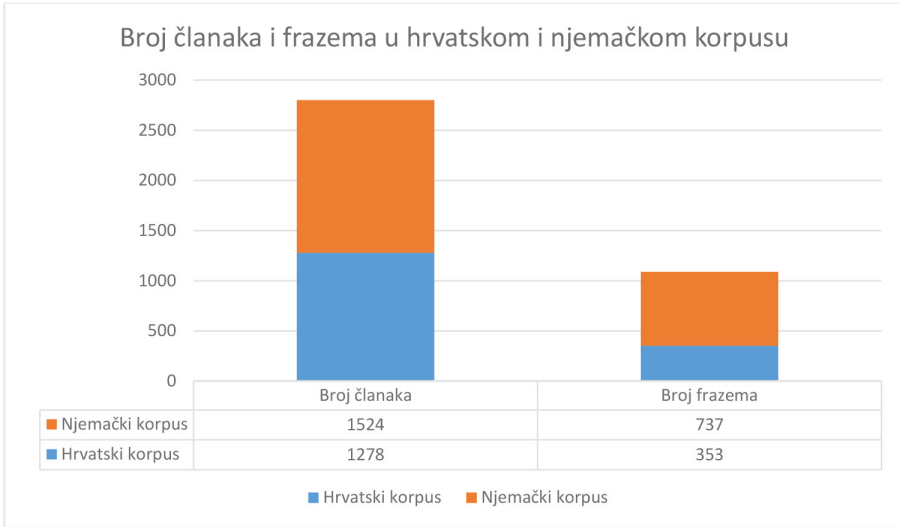
Novinar u primjeru 10 komentira izjavu predsjednika SAD-a Joea Bidena prema kojoj bi trebalo smijeniti diktatora koji je odgovoran za mnoga krvoprolića tj. kako je potrebno promijeniti režim u Moskvi. Putina se evaluira koristeći frazem *an jmds. Händen klebt Blut* koji označava da je netko ubojica (usp. Duden RW 2013: 125). Frazem pripada evaluativnoj kategoriji (ne)etičnost te se njime želi opisati njegova nemoralnost i krivica za smrt mnogih civila. U istom se primjeru postavlja i pitanje hoće li SAD nakon ruske invazije na Ukrajinu moći nastaviti pregovore s tako nemoralnim vođom.

4.6 Rasprava

Novinski članci obiluju frazemima – novinari se služe slikovitim izrazima kako bi na zanimljiv način prikazali trenutne događaje, izjave se političara prenose izravno ili neizravno pritom zadržavajući svoj idiolekt, a nerijetko se frazemi nalaze i u prenesenim svjedočanstvima ljudi pogođenih ratom.

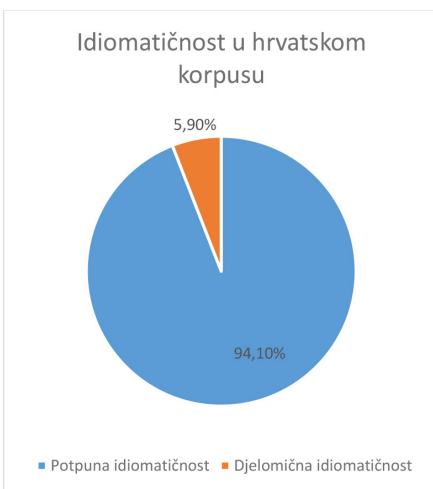
U ožujku 2022. godine prevladava ratna tematika u novinarstvu. Veliki se broj članaka s temom unutarnje i vanjske politike objavljuje u oba jezika, a iz grafa 1 vidljivo je kako je broj objavljenih članaka sličan. Usprkos tome u njemačkom se korpusu nalazi veći broj frazema nego u hrvatskom. Razlog tome su česti njemački frazemi koji nisu usko vezani za tematiku, već su zastupljeni u različitim vrstama diskursa, npr. *eine Rolle spielen, in Kraft treten, auf den Weg bringen, in die Höhe treiben, in Gang setzen, in Kauf nehmen, ins Spiel bringen, ohne Wenn und Aber, sich zu Wort melden* i sl.

18 URL: <https://www.spiegel.de/ausland/wladimir-klitschko-wirbt-fuer-mehr-deutsche-unterstuetzung-fuer-die-ukraine-a-dd8d66d1-b3e9-4264-b748-3dcffe349a6e>.

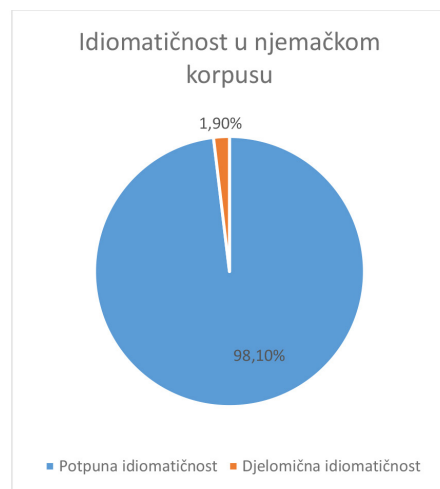

Graf 1: Broj članaka i frazema u hrvatskom i njemačkom korpusu

Frazemi mogu biti potpuno ili djelomično idiomatični. Iz grafova 2 i 3 vidljivo je kako u oba korpusa prevladavaju potpuno idiomatični frazemi. Novinari korištenjem potpuno idiomatičnih frazema izazivaju jaču slikovitost kod čitatelja odnosno jače emocije i empatiju prema žrtvama rata. Od djelomično idiomatičnih frazema se u hrvatskom korpusu pojavljuju reči / govoriti (*skresati / kresati i sl.*) u lice (*brk, oči*) komu što, *poduzeti / poduzimati* <potrebne (odgovarajuće)> korake, *biti (stajati) na čelu čega*, a u njemačkom su to *null und nichtig, schnell bei der Hand sein, aus dem Herzen sprechen, im Klaren sein*.

Graf 2: Idiomatičnost u hrvatskom korpusu

Graf 3: Idiomatičnost u njemačkom korpusu

Frazemi se mogu nalaziti u svim dijelovima teksta (usp. Lapinskas 2013: 182). Grafovi 4 i 5 prikazuju položaj frazema u novinskim člancima. U oba se jezika najčešće pojavljuju u sredini teksta. U hrvatskom se korpusu frazemi pojavljuju češće u naslovima, dok su u njemačkom korpusu učestaliji u podnaslovima. Hrvatski novinari često u naslovima koriste frazeme kako bi privukli pozornost čitatelja, dok njemački novinari pišu duže članke s više podnaslova te se zbog toga frazemi raspoređuju na različite podnaslove. U njemačkom su korpusu frazemi podjednako zastupljeni na početku i kraju članka, dok se u hrvatskom više nalaze na samome početku članka.

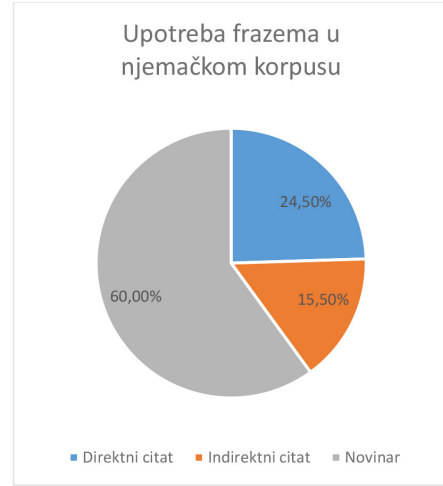
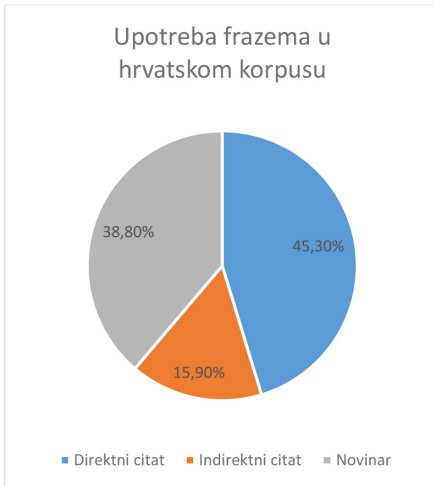

Graf 4: Položaj frazema u tekstu u hrvatskom korpusu

Graf 5: Položaj frazema u tekstu u njemačkom korpusu

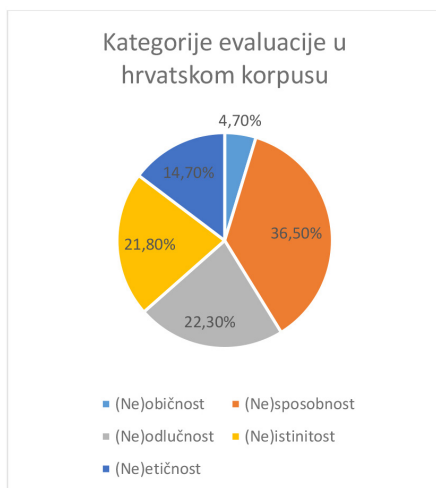
U novinskim člancima razlikujemo tri načina upotrebe frazema – autor frazema može biti novinar ili on prenosi izravno ili neizravno nečije riječi u kojima je sadržan frazem. U hrvatskom korpusu prevladavaju direktni citati, tj. novinari izravno prenose riječi vodećih političara i ostalih sudionika, a tek nakon toga su zastupljeni u tekstu novinara. U njemačkom je korpusu situacija obrnuta. Frazemi su najčešći u tekstu novinara, a potom u direktnim izjavama. Indirektni su citati podjednako zastupljeni u oba korpusa.

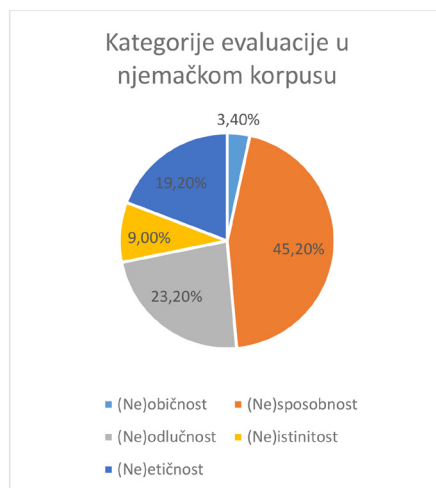
Graf 6: Upotreba frazema u hrvatskom korpusu   **Graf 7: Upotreba frazema u njemačkom korpusu**

Hrvatski i njemački evaluativni frazemi analizirani su prema evaluacijskoj kategoriji suda Martina i Whitea (2005) (v. graf 8 i 9). U oba je jezika najzastupljenija kategorija (ne)sposobnost. Najčešće se evaluiraju vodeći političari i njihovi postupci kao neuspješni, slabi, neproduktivni, naivni i nemoćni, a neki su od primjera frazema u hrvatskom jeziku *ruke su vezane (sputane) komu, slaba točka, biti na koljenima, povući kriv (pogrešan i sl.) potez, došla je voda do grla (ušiju) <komu>, steže se (stegnuo se) obruč <oko koga, oko čega>, pasti u ruke (šake, šape) komu, izvući / izvlačiti deblji (kraći) kraj, pritjerati (pritisnuti i sl.) uza zid koga i dignuti / dizati ruke <od koga, od čega>, dok su u njemačkom to *ins Stocken geraten, ein totes Pferd reiten, jmdn. im Stich lassen, mit dem Rücken zur / an der Wand, jmdn. in die Ecke drängen, auf Messers Schneide sein te in der Falle sitzen*. Druga najzastupljenija kategorija u oba jezika je (ne)odlučnost – političari se evaluiraju kao brzopleti, nestrpjivi, hiroviti, nepromišljeni, nepouzdana, tvrdoglavi i samovoljni. Pritom se koriste hrvatski frazemi *grlom u jagode [srljati i sl.], puhati na hladno, navesti / navoditi (navući / navlačiti i sl.) na tanak led koga, staviti / stavljati na kocku što, opeći (opržiti) prste, dvosjekli mač* i njemački frazemi *den Kopf in den Sand stecken, etw. aufs Spiel setzen, nicht alle Eier in einen Korb legen te ein dickes Fell haben*. U hrvatskom potom slijedi kategorija (ne)istinitost te (ne)etičnost, dok su u njemačkom te kategorije obrnute. Neki od hrvatskih primjera za (ne)istinitost su *s figom u džepu, čista (neokaljana) obraza, tjerati (navoditi) vodu na čiji mlin, reći / govoriti (skresati / kresati i sl.) u lice (brk, oči) komu što, doliti / dolijevati ulje (ulja) na vatru, okrenuti / okretati leđa komu, čemu, a za (ne)etičnost su imati putra (masla) na glavi, iza <čijih> leđa [govoriti, raditi što itd.], lov u mutnom, zabiti / zabijati nož u leđa komu, došlo je (doći će) glave komu**

(koga) tko, što i imati krvave (okrvavljene) ruke. Njemački primjeri za (ne)istinitost su *in einem schiefen Licht erscheinen, jmdm. / sich etw. vor Augen führen*, a za (ne)etičnost *wie ein Messer in den Rücken*,¹⁹ *an jmds. Händen klebt Blut, jmdm. ins Gesicht schauen können, ein Schlag ins Gesicht sein i die rote Linie überschreiten*. Najmanje zastupljena kategorija u oba je korpusa (ne)običnost (*usijana glava, začarani krug, wie ein Elefant im Porzellanladen, ein Schuss ins (eigene) Knie*), jer se nešto rijetko evaluira kao čudno, ekscentrično i nepredvidljivo. U ratu je češća evaluacija nečijih postupaka i odluka kao nesposobne, neodlučne, neiskrene ili neetične.

Graf 8: Kategorije evaluacije u hrvatskom korpusu

Graf 9: Kategorije evaluacije u njemačkom korpusu

5 ZAKLJUČAK

Početkom ruske invazije na Ukrajinu širom svijeta zavladao je strah od širenja rata, zgražanje nad nehumanim događanjima te nesigurnost i neodlučnost vodećih političara u samom postupanju u takvoj teškoj i nepredvidljivoj situaciji. U tim okolnostima dolazi do izražaja sposobnosti ili nesposobnosti njihovih djelovanja. Česta je tema u tom razdoblju bila pružanje pomoći Ukrajini dodatnim naoružanjem, njezino pristupanje Europskoj uniji i NATO-u, pri čemu su neki vodeći političari bili čak i neodlučni kojoj strani se prikloniti.

Novinari prenose sve političke događaje, no često izražavaju i vlastite stavove i razmišljanja. U takvim je situacijama teško ostati nepristran i pisati objektivno.

¹⁹ Izraz se u ovom obliku ne nalazi u rječniku *Duden Redewendungen* (2013.), ali je varijanta engleskog izraza *to stab someone in the back*.

Pri opisivanju se ratnih zbivanja koriste frazemima i slikovitošću kako bi privukli pažnju čitatelja, ali i izazvali različite emocije.

Izvor su frazema u širokom spektru ljudska iskustva, uključujući životne situacije, političke, ekonomske i religiozne, zapažanja, kao i svakodnevni razgovori koji nas okružuju, ukratko: različiti oblici diskursa. S obzirom na to da živimo u svijetu gdje ljudi, usprkos raznolikostima, dijele slične brige i iskustva, često nastaju ustaljeni frazemi karakteristični za mnoge jezike.

U ovom je istraživanju naglasak na hrvatskim i njemačkim evaluativnim frazemima u novinskom diskursu za vrijeme početka ruske invazije na Ukrajinu. Najčešće su funkcije frazema u oba korpusa evaluacija, intenzifikacija i eufemizam. Vodeći su političari i njihovi postupci često pozitivno ili negativno evaluirani, frazemima se pojačavaju izjave političara, a strahote rata često se i ublažavaju korištenjem frazema s funkcijom eufemizma. Za potrebe ovog su istraživanja analizirani evaluativni frazemi i njihov stupanj idiomatičnosti. Prema teoriji evaluacije Martina i Whitea (2005) određeno je procjenjuju li frazemi nešto kao (ne)obično, (ne)sposobno, (ne)odlučno, (ne)istinито ili (ne)etično.

Rezultati analize pokazuju kako u oba korpusa prevladavaju kategorije (ne)sposobnost i (ne)odlučnost. Novinari kritički opisuju ratna događanja, evaluiraju ih kao uspješne ili neuspješne, procjenjuju sposobnosti vodećih političara te njihovu odlučnost, opreznost i pouzdanost u ophođenju s ratom. Evaluativna se kategorija (ne)istinитost češće tematizira u hrvatskom korpusu jer se kao društvenu vrijednost ističe iskrenost i transparentnost. U njemačkom je korpusu češća evaluativna kategorija (ne)etičnost, iz čega se da zaključiti kako se u njemačkom društvu više vrednuje moral političara.

Ovo se istraživanje nadalje može i proširiti – poželjno bi bilo proširiti korpus i na druge novine, istražiti i usporediti korištenje frazema u drugim jezicima, dijakronijski prikazati upotrebu frazema u sličnom korpusu prije ratnih zbivanja, na samom početku ruske invazije te trenutačnu situaciju.

LITERATURA

- Alba-Juez – Thompson 2014** = Laura Alba-Juez – Geoff Thompson, The many faces and phases of evaluation. v: *Evaluation in Context*, ur. Geoff Thompson – Laura Alba-Juez, Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2014, 3–23.
- Bednarek 2006** = Monika Bednarek, *Evaluation in Media Discourse: Analysis of a Newspaper Corpus*, New York – London: Continuum, 2006.
- Burger 2015** = Harald Burger, *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2015.
- Burger et al. 2007** = Harald Burger – Dmitriј Dobrovol'skij – Peter Kühn – Neal R. Norrick, Einführung / Subject area, terminology and research topics, v: *Phraseologie – Phraseology. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*, ur. Harald Burger – Dmitriј Dobrovol'skij – Peter Kühn – Neal R. Norrick, Berlin – New York: Walter de Gruyter, 2007, 1–10.

- Chen 2004** = Lily Chen, Evaluation in Media Texts: a Cross-Cultural Linguistic Investigation, *Language in Society* 33.5 (2004), 673–702.
- Duden 2013** = *Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik*, Berlin – Mannheim – Zürich: Duden Verlag, 2013.
- Fink Arsovski 1993** = Željka Fink Arsovski, O jednom tipu frazeoloških varijanti (na materijalu hrvatskih ili srpskih i ruskih frazeologizama), v: *Rječnik i društvo: zbornik radova sa znanstvenog skupa o leksikografiji i leksikologiji održanog 11 – 13. X. 1989. u Zagrebu*, ur. Rudolf Filipović – Božidar Finka – Branka Tafra, Zagreb: HAZU, 1993, 65–70.
- Fleischer 1997** = Wolfgang Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartsprache*, Tübingen: Niemeyer, 1997.
- Gréciano 1983** = Gertrud Gréciano, Forschungen zur Phraseologie, *Zeitschrift für Germanistische Linguistik* 11 (1983), 232–241.
- Kovačević 2012** = Barbara Kovačević, *Hrvatski frazemi „od glave do pete“*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2012.
- Labov 1972** = William Labov, *Language in the inner city*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972.
- Lapinskas 2013** = Saulius Lapinskas, *Zu ausgewählten theoretischen Problemen der deutschen Phraseologie. Ein Lehrbuch für Studierende der Germanistik*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
- Martin – White 2005** = James R. Martin – Peter R. R. White, *The Language of Evaluation. Appraisal in English*, Hampshire – New York: Palgrave MacMillan, 2005.
- Mel'čuk 2012** = Igor Mel'čuk, Phraseology in the language, in the dictionary, and in the computer, *Yearbook of Phraseology* 3 (2012), 31–56.
- Menac 2007** = Antica Menac, *Hrvatska frazeologija*, Zagreb: KnjIgra, 2007.
- Menac et al. 2014** = Antica Menac – Željka Fink Arsovski – Radomir Venturin, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2014.
- Miletić 2024** = Nikolina Miletić, Funkcija frazema u online novinama na temu globalne krize, *Slavia Centralis* 17.1 (2024), 38–54.
- Palm 1995** = Christine Palm, *Phraseologie. Eine Einführung*, Tübingen: Gunter Narr, 1995.
- Ptashnyk 2009** = Stefaniya Ptashnyk, *Phraseologische Modifikationen und ihre Funktionen im Text. Eine Studie am Beispiel deutschsprachiger Presse*, Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren, 2009.
- Skog-Södersved 2007** = Mariann Skog-Södersved, Phraseologismen in den Printmedien, v: *Phraseologie: ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung / Phraseology. an International Handbook of Contemporary Research*, ur. Harald Burger – Dmitrij Dobrovol'skij – Peter Kühn – Neal R. Norrick, Berlin – New York: Walter de Gruyter, 2007, 269–275.
- Sulikowska 2019** = Anna Sulikowska, *Kognitive Aspekte der Phraseologie. Konstituierung der Bedeutung der Phraseologismen aus der Perspektive der Kognitiven Linguistik*, v: *Danziger Beiträge zur Germanistik* 57, ur: Andrzej Kałny – Katarzyna Lukas – Czesława Schatte, Gdansk: Peter Lang, 2019.
- Sulikowska 2020** = Anna Sulikowska, Das semantische Potential der Idiome aus kognitiver Perspektive, *Yearbook of Phraseology* 11 (2020), 139–170.
- Thompson – Hunston 2003** = Geoff Thompson – Susan Hunston, Evaluation: an introduction, v: *Evaluation in Text. Authorial Stance and the Construction of Discourse*, ur: Susan Huston – Geoff Thompson, Oxford: Oxford University Press, 2003, 1–27.
- Thun 1978** = Harald Thun, *Probleme der Phraseologie. Untersuchungen zur wiederholten Rede*, Tübingen: Max Niemeyer, 1978.
- Valenčić Arh 2016** = Urška Valenčić Arh, Was haben Feuer taufe, Deckung und Stellung gemeinsam? Einigen Phrasemen aus dem Soldatenalltag auf der Spur, *Vestnik za tuje jezike / Journal for foreign languages* 8 (2016), 131–149.
- Wotjak 1992** = Barbara Wotjak, *Verbale Phraseolexeme in System und Text*, Tübingen: Niemeyer, 1992.
- Zenderowska-Korpus 2020** = Grażyna Zenderowska-Korpus, Weniger ist mehr – Einige Reflexionen zur Vermittlung der Phraseme im DaF-Unterricht, *Linguistische Treffen in Wrocław* 18 (2020), 361–371.

POVZETEK

Zakopljimo bojno sekiro: frazemi v času vojne v Ukrajini v hrvaških in nemških časopisnih člankih

Jezik ima ključno vlogo v časopisnem poročanju o vojnih spopadih. Novinarji ciljno uporabljajo različna jezikovna sredstva, pogosto tudi idiomatične izraze, da bi bralcu nazorno prikazali tekoče dogodke, vzbudili različna čustva in celo prenesli svoja stališča. Različne vloge frazemov, kot so izražanje stališč, čustev, argumentacije, manipulacije, ironije, intenzifikacije in evfemizma, prispevajo k raznolikosti njihove rabe (prim. Skog-Södersved 2007). Njihova glavna značilnost je slikovitost, s katero je mogoče na ekspresiven način prek delnih frazemov in frazemov nazorno prikazati določen dogodek. O takšnih dogodkih novinarji poročajo tako, da zavestno ali nezavedno prenašajo lastna in tuja stališča. Eno izmed pogostejše uporabljenih teorij evalvacije sta razvila Martin in White (2005). Po njunem se evalvacija deli na stališče, vključenost in gradacijo, pri čemer kategorija stališča vključuje afekt, sodbo in presojo.

V tem prispevku je poudarek na evalvativnih frazemih v hrvaških in nemških spletnih časopisnih člankih, objavljenih marca 2022, kmalu po ruski invaziji na Ukrajino. Cilj raziskave je pojasniti evalvativno funkcijo frazemov v hrvaškem in nemškem jeziku ter ugotoviti medjezikovne podobnosti in razlike. V prispevku so bila obravnavana naslednja raziskovalna vprašanja: Katere vrste frazemov se glede na stopnjo njihove idiomatičnosti pojavljajo v hrvaškem in nemškem korpusu? Kdo uporablja frazem in v katerem delu besedila se pojavlja? katerim evalvativnim kategorijam pripadajo ugotovljeni frazemi in ali med jezikoma obstajajo razlike? Korpus sestavljajo prispevki iz hrvaškega časopisa *Večernji list* in nemškega časopisa *Der Spiegel*, obseg tem pa vključuje notranjo in zunanjo politiko, v okviru katere se obravnava vojna v Ukrajini. Rezultati analize kažejo, da v obeh korpusih prevladujeta kategoriji (ne)spodobnost in (ne)odločnost. Novinarji kritično analizirajo vojna dogajanja, ocenjujejo njihovo uspešnost ali neuspešnost ter vrednotijo kompetence vodilnih politikov, vključno z njihovo odločnostjo, previdnostjo in zanesljivostjo pri upravljanju vojnih razmer. Evalvativna kategorija (ne)resničnost je pogostje tematizirana v hrvaškem korpusu, saj se kot družbena vrednota poudarjata iskrenost in transparentnost. V nemškem korpusu je pogostejša evalvativna kategorija (ne)etičnost, iz česar je mogoče sklepati, da se v nemški družbi bolj ceni moralnost politikov.

SUMMARY

Burying the Hatchet: Phrasemes During the War in Ukraine in Croatian and German Newspaper Articles

Language plays a pivotal role in journalistic reporting on armed conflicts. Journalists deliberately employ various linguistic devices, often including idiomatic expressions, to vividly depict ongoing events, evoke diverse emotions in readers, and even convey their own viewpoints. The different functions of phrasemes—such as expressing opinions, emotions, argumentation, manipulation, irony, intensification, and euphemism—contribute to their diverse usage (cf. Skog-Södersved, 2007). Their primary characteristic is their vividness, which allows events to be vividly portrayed in an expressive manner through partial or complete phrasemes. In reporting on such events, journalists consciously or unconsciously convey their own and others' opinions. One of the most widely utilized theories of evaluation was developed by Martin and White (2005). According to their theory, evaluation is divided into three categories: attitude, engagement, and graduation. The category of attitude encompasses affect, judgment, and appreciation.

This study focuses on evaluative phrasemes in German and Croatian online news articles published in March 2022, shortly after the Russian invasion of Ukraine. The aim of the research is to clarify the usage and specific features of phrasemes in German and Croatian and to identify cross-linguistic similarities and differences. The corpus consists

of articles from the German newspaper *Der Spiegel* and the Croatian newspaper *Večernji list*. The topics covered include domestic and foreign policy discussions related to the war in Ukraine. The results of the analysis reveal that the categories of (in)capable and (un)reliable dominate in both corpora. Journalists critically analyze wartime developments, assessing their success or failure and evaluating the competencies of leading politicians, including their decisiveness, caution, and reliability in handling wartime situations. The evaluative category of (dis)honest is more frequently addressed in the Croatian corpus, highlighting honesty and transparency as social values. In contrast, the evaluative category of (un)ethical appears more frequently in the German corpus, suggesting a stronger social emphasis on the morality of political leaders in Germany.